

Asia: VN/20605/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräjän jatkaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Keskeiset nostot lausunnosta:

1. Alijäämien kattamisajan pidennys on perusteltu ja välttämätön muutos.
2. Kattamisajan pidennys on tarkoituksenmukaista kohdistaa alueille, jotka ovat tehneet määrätietoisia rakenteiden uudistustoimenpiteitä ja onnistuneet sopeuttamaan talouttaan. Kattamisajan pidentämisestä ei tule muodostua ns. automaattia.
3. Alueiden talousarvioprosessin näkökulmasta muutoksen haun aikataulua tulisi aikaistaa keväälle 2026, jotta mahdollinen lisäaika alijäämien kattamiseen voidaan tosiasiallisesti ottaa huomioon talouden sopeutustoimenpiteiden valmistelussa.
4. Muutos tukee itsehallintoa ja parantaa alueiden mahdollisuuksia sopeuttaa talouttaan suunnitelmallisesti omilla päätöksillään verrattuna arviointimenettelyyn.
5. Esitetyt muutokset eivät poista tarvetta arvioida jatkossakin rahoitusjärjestelmän toimivuutta, selkeyttä ja ennakoitavuutta.
6. Investointiohjaukseen esitettävät aikataulumuutokset ovat kannatettavia.

7. Kansallista investointiohjausta tulisi kehittää edelleen siihen suuntaan, että se tukee joustavia mahdollisuuksia tehdä alueilla esimerkiksi palveluverkkoon ja siihen tarvittaviin investointeihin liittyviä päätöksiä myös muutetun lainanottovaltuuden puitteissa.

Tausta

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.

Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin väliaikaisesti siten, että valtiovarainministeriö voisi tietyin edellytyksin myöntää niille hyvinvointialueille, joille ei ole kertynyt uutta alijäämää vuodelta 2025, mahdollisuuden kattaa ennen vuotta 2025 syntyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä.

Alijäämien kattamisajan pidentäminen voitaisiin kohdennetusti myöntää alueille, joilla kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

- 1) Hyvinvointialueelle ei kerry uutta alijäämää vuodelta 2025.
- 2) Määräajan jatkaminen on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi.
- 3) Ennen vuotta 2025 kertynyt alijäämä on katettavissa lainsäädännössä määritellyssä määräajassa.
- 4) Hyvinvointialueella on aluevaltuuston hyväksymä suunnitelma kertyneen alijäämän kattamiseksi viipymättä.

Lisäksi investointisuunnitelman toimittamista koskevia määräaikoja muutettaisiin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Ehdotettu alijäämän kattamisajan jatkamista koskeva sääntely olisi voimassa 31.12.2029 asti.

Lausunnot annetaan sähköisessä lausuntopalvelussa 31.10.2025 mennessä.

Lausunto

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja lausuu seuraavaa.

A) Alijäämien kattamisajan kohdennettu pidentäminen

Hallituksen esitysluonnoksen säännös mahdollisuudesta pidentää ennen vuotta 2025 syntyneiden alijäämien kattamisaikaa enintään kahdella vuodella on perusteltu ja välttämätön muutos nykyiseen lainsäädäntöön.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde) pitää tarkoituksenmukaisena, että määrääajan pidentäminen kohdistetaan niille alueille, jotka ovat määrätietoisesti toteuttaneet talouden sopeutustoimia ja uudistaneet rakenteitaan ja palvelujaan. On perusteltua, että tällaisille alueille annetaan mahdollisuus jatkaa alijäämän kattamisaikaa, mikäli talouden tasapainottaminen ei ole ollut realistisesti mahdollista alkuperäisessä määräajassa.

Esitetyt kriteerit alijäämien kattamisajan pidentämiseksi ovat tältä osin toimivat. On hyvinvointialueiden ja valtion näkökulmasta perusteltua, että määrääajan pidennyksestä ei muodostu ns. automaattia, vaan se edellyttää konkreettisia aluevaltuuston hyväksymiä toimenpiteitä alijäämien kattamiseksi. Talouden sopeuttamissuunnitelmien arviointiin tulisi myös luoda kansallinen malli, jotta voidaan varmistaa, että alijäämien pidentämisen osalta pykälän 115 a. kriteeri 4 tulee alueiden välillä riittävän yhdenvertaisesti täytetyksi.

Esityksen mukaan hyvinvointialue voisi tehdä hakemuksen alijäämien kattamisajan pidentämisestä kesäkuussa 2026, kun vuoden 2025 tilinpäätöstiedot ovat vahvistuneet. Hakemus olisi tehtävä viimeistään vuoden 2026 elokuun loppuun mennessä. Tämän jälkeinen kansallisten päätösten aikataulu ei käy ilmi lausuntoaineistosta. Alueiden talousarvioprosessin näkökulmasta muutoksen haun aikataulun tulisi painottua edeltävälle keväälle, jotta mahdollinen lisääaika alijäämien kattamiseen voidaan tosiasiallisesti ottaa huomioon talouden sopeutustoimenpiteiden valmistelussa vuoden 2027 talousarviossa. Onkin tarpeen arvioida, voitaisiinko hakuprosessi käynnistää jo huhtikuussa, jolloin hyvinvointialueiden tilinpäätökset ovat käyneet aluehallitusten käsittelyssä. Näin ollen lopulliset päätökset mahdollisesta alijäämien kattamisajan pidentämisestä voitaisiin tehdä jo kesäkuussa aluevaltuustojen vahvistettua vuoden 2025 tilinpäätökset.

Pohde katsoo, että esitetty muutos tukee hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista parantamalla alueiden mahdollisuuksia omilla toimenpiteillään tasapainottaa talouttaan ilman arviointimenettelyä.

Luonnos hallituksen esitykseksi on kannatettava, mutta se ei poista tarvetta systemaattisesti arvioida kansallisen rahoitusjärjestelmän toimivuutta, selkeyttä ja ennakoitavuutta.

B) Investointiohjauksen muutokset

Pohde kannattaa esitettyjä investointiohjauksen muutoksia.

Investointisuunnitelmien toimittamisen määrääajan siirtäminen huhtikuun loppuun kalenterivuoden lopun sijaan selkeyttää ja yhdenmukaistaa suunnitteluprosessia muiden lakisääteisten selvitysten kanssa. Aikataulun muutos mahdollistaa sen, että suunnitelma voidaan viimeistellä vasta, kun seuraavan vuoden investointiraami ja lainanottovaltuus ovat tiedossa. Tämä parantaa osaltaan suunnitelmien ajantasaisuutta ja laatua.

Myös esitetty muutos siitä, että kerralla valmistelussa on käytännössä vain seuraavien neljän vuoden suunnitelma aiemman kahden päällekkäisen suunnitelman sijaan, on erittäin kannatettava.

Kansallista investointiohjausta tulisi kehittää edelleen siihen suuntaan, että se tukee joustavia mahdollisuuksia tehdä alueilla esimerkiksi palveluverkkoon ja siihen tarvittaviin investointeihin liittyviä päätöksiä myös muutetun lainanottovaltuuden puitteissa.

EHDOTUS MUUTOKSESTA LAIN TEKSTEIHIN:

Nykyinen teksti: Pykälä 115 a

Hakemus on tehtävä alijäämän kattamista koskevan määräajan päättymisvuoden elokuun loppuun mennessä.

Ehdotus muutoksesta: Pykälä 115 a

Hakemus on tehtävä viimeistään alijäämän kattamista koskevan määräajan päättymisvuoden elokuun loppuun mennessä.

Hakemus voidaan tehdä aluehallituksen allekirjoitettua vuoden 2025 tilinpäätöksen.

Lisäksi ehdotus muutoksesta lain perusteluteksteihin:

Nykyinen:

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hakemuksen tekemisen määräajasta. Hyvinvointialue voisi tehdä hakemuksen vuoden 2025 tilinpäätöstietojen tultua vahvistetuiksi kesäkuussa 2026. Hakemus olisi tehtävä alijäämän kattamista koskevan määräajan päättymisvuoden eli käytännössä vuoden 2026 elokuun loppuun mennessä.

Ehdotus uudesta muotoilusta:

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hakemuksen tekemisen määräajasta. Jotta talouden sopeuttamistoimenpiteiden valmistelulle ja käsittelylle hyvinvointialueen toimielimissä voidaan turvata riittävä aika, voisi hyvinvointialue tehdä hakemuksen alijäämien kattamisajan pidentämisestä jo aluehallituksen allekirjoitettua vuoden 2025 tilinpäätöksen. Valtiovarainministeriö voisi tehdä päätöksen alijäämän kattamisajan pidentämisestä yhdellä tai kahdella vuodella jo keväällä 2026 ehdolla, että hyvinvointialueen aluevaltuusto vahvistaa vuoden 2025 tilinpäätöksen niin, että vuodelta 2025 ei ole kertynyt uutta alijäämää.

Vuorinen Anu
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue